

MOKÁNY SÁNDOR

Néhány elhomályosult motivációjú (kárpát)ukrán szó etimológiája (Az ukrán nyelv szófajti szótára alapján)

1. A hét kötetre tervezett ukrán etimológiai szótár (a továbbiakban: ЕТСЛУКРМ.) eleddig megjelent három kötetének egyik szembetűnő gyöngéje az, hogy készítői a szükségcsnél jóval kevesebb figyelmet szenteltek a névadás okának – a megnevezések szemléleti háttérének, indítékának – felderítésére, s így, sajnos, megoldatlan maradt jó néhány szó valódi etimológiája. – E szótárral kapcsolatos eddigi szófajti címet (Мокань 2000, 2001) czúttal az ismeretlen vagy homályos eredetűnek tekintett *бувалячка*, *бузді* ~ *буздіка*, *вечерниця* ~ *вечирка*, *капак*², valamint *золник* nyelvjárási szó szemléleti háttérének felderítésével folytatom. E néhány szócikket tulajdonképpen azért emeltem ki, mert a szűkszavúra sikeredett etimológiai magyarázó részben a szótár nem támaszkodik az eddig megjelent forrásgyűjteményekre, nyelvjárási, néprajzi, művelődéstörténeti, onomasziológiai stb. adatokra. Így érthető, hogy a szócikkek miért nem tartalmaznak megalapozott minősítést, ítéletet.

2. A 'nagy babfajta' jelentésű kárpátukrán nyelvjárási *бувалячка* főnév etimológiai minősítése: „неясне” (azaz: 'nem világos'), a szócikk írója azonban egyéni ötletként megjegyzi, hogy talán kapcsolatban lehet a nyelvjárási *бувал*, illetőleg *бувол* 'bivaly' szóval (ЕТСЛУКРМ. 275 *бувалячка* a.). – Két oldallal lejjebb – *бузді*³ címszó alatt – figyelmet keltenek mind a nyelvjárási 'babbfajta', illetőleg 'almabfajta' *бузді*, mind az ukrán nyelvjárási 'burgonyabfajta' *буздіка* szavak; eredetükről közölt „неясне” ('nem világos') megállapítást követően ezt a bizonytalan feltevést olvashatjuk: talán összetartoznak (a termés külső alakja vagy nagyobb volta alapján) a *бузді* 'szarvasmarha himjc' szóval, majd vö.-vel (vissza)utal a *бувалячка* szócikkre (uo., 276).

A két szócikkben, mint látjuk, tulajdonképpen nem a *бувал* ~ *бувол* 'bivaly' és a *бузді* 'szarvasmarha himjc' (alap)szó eredete okoz gondot, hiszen mindkettőről biztosan tudjuk, hogy jövevényszó: az első a középlatin *būvalus* < *būbalus* 'bivaly', a második pedig a tatár *буза* [= *буга*] 'bika' főnév átvétele (ЭТСЛУКРМ. 216, ill. 209). – Az általam kiemelt megnevezéseknek tehát a névadás miért-je nem világos; vagyis arra a kérdésre kellett volna elfogadható választ kapnunk, hogy miként kerül(hetet) kapcsolatba egy bizonyos bab-, burgonya-, illetve almabfajta neve a „bivaly” és/vagy a „bikával”? – Az alábbiakban ezt a rejtélyt igyekszem felderíteni.

A magyar összetett szavaknak a ruszin (= kárpátukrán) nyelvjárásokban való meghonosodási folyamatában – többek között – következő főbb stációi vannak, illetőleg lehetnek:

- (a) m. kételemű összetett szó > r. összetett szó → szó szerkezetes tükörfordítás
 ⊃ szó szerkezetes félfordítás → szerkezetes megoldású (szó szerinti) fordítás (tükörfordítás).

Például: m. N. *tallórépa* 'tarlórépa (Brassica repa)' > r. *тб'лвpина* (Koritnjani – Keretnye) → *стери'анкóвий бурáк* (Tercszva – Taracköz, Bedevlja – Bedő) 'ua.' (Дзенцзелівський 1960: 128) | m. N. *marharépa* > r. *мб'ржóрина* (a huszti járás több falujában) > *мáржорина* (a szőlősi és beregi járás több nyelvjárásában) → *мáржова pина* (Turja Paszika – Turjavágás) ~ *маржáча pина* (Viljsanki – Egreshát, Turja Remeta – Turjaremete) ≈ *маржáчий бурáк* (Bogdan – Tiszabogdány) ~ *маржáинс'кий бурáк* (Koszovszka Poljana – Kaszómező, Luh – Lonka, Hrusovo – Körtvélyes stb.) 'ua.' (Дзенцзелівський 1960: 127–128) | m. N. *hurkazsir* 'a disznó belén levő fodros hár, amelyet a bélzsírral együtt sütenek ki' (Visk: saját gyűjtésem) > r. *зуркожир* (Viskovo – Visk) → *зурковá мас'(т')* ~ *зурковá маз'* (Koritnjani – Keretnye, Vovkove – Ungordas) > *из чéрева маст'(маз')* Csomotisziv – Feketecardó, Zatiszivka – Csomafalva) ~ *из чéрев масц'(мас')* (Trosztjik – Tiszavasvár) 'ua.' (ДзАТЛ. 1993: 334. szólap).

A következő (b) típus feltűnő sajátossága viszont az, hogy a példák jelentős hányada nem állt meg e fejlődésnek – jövevényszó esetén: meghonosodásnak – egyik fennebb bemutatott fokán (scm), hanem – belső mintát követve – derivációval együttjáró egyszavasodást (is) eredményez, mint például a belső keletkezésű *кpузла фасул'а* [= szó szerint 'gömbölyű paszuly'] (Bukovec – Beregbárdos, Holjatin – Tarfalu) → *кpузлáн'а* (Kelecsin – Kelecsény) ~ *кpузл'áн'а* (Makarjevo – Makarja) 'ua.' és Kárpátalja déli ruszin falvaiban a *зpызúча дын'а* ~ *зpызáча дын'а* 'görgödinnye' [= szó szerint 'rágódinnye'] mellett a *зpызúчка* ~ *зpызáчка* 'ua.' (Дзенцзелівський 1960: 135); vagyis:

- (b) m. kételemű összetett szó > r. szerkezetes fél- vagy teljes fordítás → (többféle) derivációval együttjáró egyszavasodás.

Például: m. *sütőtök* > r. *пекúча ды'н'а* (a huszti járás több nyelvjárásában) ~ *печúча ды'н'а* (a szőlősi, huszti és perccsenyi járás több falujában) → *пекúчка* (a munkácsi, ilosvai, szőlősi járás több nyelvjárásában) ~ *печúчка* (helymegjelölés nélkül), *пичáчка* (Znjacevo – Ignéc); | m. N. *bécsitök* > r. *би'ц'ка ды'н'а* → *бицéвка* (Zariccsa – Alsókaraszló) ~ *бицúйка* (Horbok – Kissarkad) ~ *бичáйка* (Dorobratovo – Drágabártfalva) (uo., 136), valamint az ilyen vagy ilyesféle előzményt feltételező babfajták nevei: *кобил'áчка* (Dubrinics – Bercsényifalva), | *фáковáн'а* (Paszika – Kishidvég), | *вóйшошка* (Znjacevo – Ignéc), | *кú'рвочка* (Iza – Iza), | *д'олотáн'а* (Cserna – Csarondahát, Boronjava – Husztbaranya) ~ *д'олочка* (Iza – Iza, Lipcsecka Poljana – Lipcsemező) stb. (Дзенцзелівський 1960: 121).

A (b) típusba tartozó egyszavasodott lexémák – produktív modellek esetében – egy idő után már nem(igen) járnak be a szóképzési folyamat összes stációját, hanem esetleg azokat kihagyva keletkeztek/keletkeznek. Ideszámíthatók az olyan babfajták (feltehetően belső szóteremtéssel létrejött) nevei, mint például a *лaсктyе-кaн'а* (Makarjevo – Makarja) és a *вoрoбл'áчка* (Dorobratovo – Drágabártfalva) (uo., 121), valamint a takarmánytöknék – a *свин'áча дiна ~ свiн'с'ка дьн'а* (< m. régi *disznódinnye*: SZT. 2: 411) > *мaржaчa дьн'а* (vö. m. N. *marhatók*: ÜMTsz. 3: 994) mellett fellépő – neve: *вoлyвкa ~ вoлy'вкa* („бо цими гарбузами кормили волів” ‘mert ezzel a tökkel etették az ökröket’: Дзeнцзeлiвський 1960: 136). – A ‘nagy babfajta’-t jelölő – kárpátaljai – *бyвaлячкa* főnév, véleményem szerint, szintén ilyen derivációval együttjáró egyszavasodásnak az eredménye, és egy **бyвaл'áчa фaсoл'а ~ *бyвaл'áчa пaсyл'а*-féle szerkezetes előzményével kapcsolódik a nálunk jól ismert babfajta, a *hivajpaszuly* nevéhez. A magyar származtatás mellett szólnak nyelvterületünk különböző vidékeiről adatolt – *bivaly-* előtagú – nagy szemű, durva hüvelyű babfajtának a megnevezései, például: *bivāipaszujj* (Szamoshátság) ‘nagy szemű, pirosszínű paszuly’ (SzamSz. 1: 95 *bivalypaszuly* a.); *bivajpaszuj* (Felsőbánya, Gencs, Krasznarécs, Tasnádszarvad, Zilah), *bivajpaszujt* (társaság: Kolozsvár), *bivaj-paszuly* (Debrecen), *bivāipaszuj* (Zilah) ‘nagy szemű, vastag hüvelyű bab (*Phascolus coccineus*), amelyet többnyire dísznövényként a tornác körül futtatnak’ | *bihajfuszujszujka* (Szucság), *bihalfuszujszujka* (Gyergyó vidéke; Réty), *bivajfuszujszujka* (Sólyom, Zilah) ‘durva hüvelyű, nagy, barnás szemű bab (*Phascolus coccineus*)’ (ÜMTsz. 1: 494); sőt ételféleség neveként is ismert: *bivaj-fuszóka* (Zala megye) ‘zöldbabból és kockára vágott burgonyából készült főzelék’ (uo. *bivalyfuszujszujka* a.).

Az elmondottakból megállapíthatjuk, hogy a fenti magyar nyelvjárási összetételek jelzői szerepű *bivaly-* előtagjának jelentéstartalma: ‘(nagy) nagy’, s ez a jelölő és a jelölt közötti metaforás viszonyt a szegedi (külvárosi) példák is alátámasztják: *bivajfröccs* ‘3 deci borból és 2 deci szódából álló fröccs’, illetőleg *bivajkorty* ‘fölliteres pohárban felszolgált bivalyfröccs’ (Szcgsz. 1: 160), vö. az újabb keletű *nagyfröccs* ‘két deci borból és egy deci szódavizből álló ital’, illetőleg *nagyszömű* ‘aminck nagy a szemcse’: *nagyszömű paszúr*, *nagyszömű lány* (uc., 2: 180 és 184) összetételek *nagy-* előtagjával.

Fentebb már láttuk, hogy a magyar névadást megörökítő-tükörző babfajta neveként a *бyвaлячкa* nem egyedülálló egyszavasodott képződménye a kárpátaljai ruszin nyelvjárásoknak, tudniillik ilyen magyar származásúak még a már említett: *кoбил'áчка* (← **кoбил'áчa фaсoл'а*) < m. N. *húpaszuj* ‘nagy szemű babfajta’ (Técső: saját gyűjtésem); *лó-bab* ‘nagy szemű bab’ (Bars vármegye: MTsz. 2: 1346 *ló* a.), *лó'бáб* (Kórógy) ‘babfajta’ (SzlavSz. 1: 48 *bab* a.); | *фaкoпáн'а* (< m. *fakópaszuly*, vö. *fakó paszuly* (Békés) ‘<babfajta>’ (ÜMTsz. 2: 259); *fakópaszur* (Szeged) ‘szürkés, fakószínű babfajta’ (Szcgsz. 1: 398 *fakópaszuly* a.); | *вoйшoвкa* (< m. N. *vajpaszuj*, vö. *vāipaszujj* ‘zöldpaszuly főzeléknek igen alkalmas, fehérű paszuly’ (SzamSz. 2: 433 *vajpaszuj* a.); *vajpaszúr* ‘nemesített zöldbabfajta’ (Szcgsz. 2: 637

vajpaszuly a.); *vajbab* ‘Sárga hüvelyű, finom húsú bab’ (ÉrtSz. 7: 167); | *кърпючка* (<: m. N. *kurvapaszuj*, vö. *kurva-fuszujka* (Székelyföld) ~ *kurva-faszujka* (Háromszék és Csik vármegyék) ‘féloldalán fehér s féloldalán sötétvörös cifra bab’ (MTsz. 1256 *kurva* a.); *kurva paszuj* (Magyarókerke), *kürvapaszúj* (Gacsály, Zilah) ‘tarka babfajta’, *kurvabab* (Tata, Gomba, Baja), *kürvabab* (Nemesgörzsöny) ‘ua.’ (ÚMTsz. 3: 650 *kurvapaszuly*, ill. *kurvabab* a.) | r. *δ'ολοτάι'α* ~ *δ'όλοчка* ← *νίυια ναcύν'α* ~ *νίυια φαcύν'α* (szinte általános elterjedtségű) < m. N. *gyalogpaszuj*, vö. *gyalokpaszūi* ‘bokros paszuly, nem felfutó paszuly’ (SzamSz. 1: 337 *gyalogpaszuly* a.); *gyalogpaszūly* (Beregszász vidéke), *gyalokpaszuj* (Fényeslitke), *gyalogpaszuly* (Tokaj, Balmazújváros), *gyalog-paszúj* (Debrecen, Hajdúnánás, Zilah) stb. ‘gyalogbab, bokorbab’ (ÚMTsz. 2: 725 *gyalogpaszuly* a.); *gyalogpaszúr* ‘olyan babfajta, amelyik nem fut, tehát nem kell a tövéhez karót venni’ (SzegSz. 1: 523 *gyalogpaszuly* a.).

A vidékenként *bivajbah*-nak nevezett piros virágú díszbabot, amelyet nyitott folyosók előtt szoktak felfuttatni (l. fentebb), Szekszárdon *bikabab*-nak hívják (ÚMTsz. 1: 479). Ez a névadás minden bizonnyal a *bivalybab* hatására keletkezett, és a ‘*bivaly* ↔ *bika*’ fogalmának korrelációján alapul. – Az északkeleti magyar nyelvterület közvetlen szomszédságában levő Drágabártfalván (Dorobratovo) e babfélcségnnek a neve nem *бывалячка*, hanem *бызáўка* (Дзендзелівський 1960: 121); amelynek létrejöttét viszont a ‘*бывал* [= *bivaly*] ↔ *бызáў* [= *bika*]’ fogalmának korrelációjával magyarázom. Minthogy ebben a ruszin nyelvjárásban nem *бызáў*, hanem *bika* a ‘szarvasmarha himjé’-nek a neve (ДзАТЛІ 1958: 87. szőlap), így **bikán'а* ~ **bikáчка* ~ **bika*-féle névmódosulatot várnánk. Hiszen a *ludaskása* ételnév is azért változhatott például az egri vagy a torjai nyelvjárásban *libáskásá*-vá (SzamSz. 2: 36; TorjSzj. 113), mert ott e vizet kedvelő háziszárnyasnak egyébként *liba* a neve. Ezeknek a tényeknek az alapján viszont arra következtetek, hogy az említett egyszavasodás nem magában a drágabártfalvai ruszin nyelvjárásban ment/mehetett végbe, hanem másutt. Azaz: ezt a babfajtát – a névvel együtt – olyan ukrán nyelvjárásról hoz(hat)ták be ebbe a faluba, ahol a bikát *бызáў*-nak nevezik. A belső szókölcsonzés nagyon valószínű forrására utalnak – s egyben meg is erősítenek véleményemben – mind a ‘bika’ jelentésű *бызáў*-nak Galiciában honos ‘babfajta’ megnevezése (Гриченко 1958, 1: 105, *Бызáў* 7. jelentése), mind pedig ugyanabban a drágabártfalvai nyelvjárásban följegyzett *гал'ицáўка* [tkp. Galiciából származó] ‘babfajta’ neve (Дзендзелівський 1960: 121).

Azt a kérdést viszont, hogy miért is neveznek valamilyen – közelebről meg nem határozott – almafajtát *бызáў*-nak, illetőleg valamilyen burgonyafajtát *бызáўка*-nak, határozottan megválaszolni aligha lehet. A további kutatások talán igazolják majd, hogy az ekként jelölt nevek esetleg a gyümölcsnek és a gumónak szokottnál nagyobb voltát hivatottak érzékeltetni (erre l. például: *biváikörté* ‘nagy fajta körte, Dilway-körte’: SzamSz. 1: 95 *bivalykörte* a.). Ha közvetett bizonyítékfelének elfogadjuk a tatrangi *bihajbörüalma* adatot is (ÚMTsz. 1: 494 *bivalybörü-alma* a.),

akkor az ukrán *бугаїв* almafajta megnevezése akár egy vastagabb, durvább héjú bőralmafélének a voltára is utalhat. Mindenesetre e két utóbbi ukrán gyümölcsnév, meggyöződésem szerint, szintén metaforás indíttatású; noha onomasziológiailag a fõnt idézett magyar *bivaly*-, illetõleg *bika*- clõtágú gyümölcsnevekhez kapcsolódik, nem feltétlenül idegen mintára jött létre.

3. Az ukrán nyelvjárásokban a *вечерниця* fõnév következõ növények nevéként szerepel: 'lila ökörfarkkóró (*Verbascum phoeniceum*)', lila virágú 'szomorú estike (*Hesperis tristis*)', valamint a – pontosabban fajhoz nem kötött – *вичирка* 'ökörfarkkóró' (ЕтСлУкрМ. 366). A szócikk írója megállapítja, hogy ezek a növénynevek a *вечір* [= este] fõnévvel vannak kapcsolatban, a névadás oka (azonban) nem világos („мотивація назв неясна”: уо. 366). – Ha az ukrán etimológus megnézi Hrinčenko szótárának a 'hölgyestike' nevéként rögzített nyelvjárási *вечерницьі душістї* [szó szerint 'illatos estikék'] (*Hesperis matronalis* L.) (Гріченко 1958, 1: 143 *Вечерницьі* a.) adatát, és felüti esetleg a Nagy szovjet enciklopédia *вечерниця* (*Hesperis*) szócikkét, akkor már az ebben foglaltakból is, hogy tudniillik a [hajdani] SzSzkSzk dél-európai részén leginkább elterjedt *Hölgyestike* (*H. matronalis*) lila színû virágai este kellemesen illatoznak („лиловія цветы которой вечером приятно пахнуть”) (БСЭ 3: 598), könnyûszerrel megállapítható: a *Hesperis* családjába tartozó fenti virágok fajai nevüket az este (és éjjel) kitárt – kellemes illatot árasztó – virágkelyhüktõl kapták. E névadás miéртjét megerõsítik – többek között – a következõ magyar és orosz adatok is: *estike* „Ibolyafaj, melynek virágai este és éjjel különösen kedves illatúak. (*Hesperis*)” (CzF. 2: 413); *estike* 1. Biborpiros, ritkán fehér virágú, éjjel az ibolyára emlékeztetõ illatot árasztó kerti növény, amely néhol elvadulva is tenyészik; éjjeli viola (*Hesperis matronalis*); 2. A keresztesvirágúak családjába tartozó fûszernövények több fajtája; egyes fajtaít esténként kinyíló, illatos, szép virágukért kertekbe ültetik (*Hesperis*) (ÉrtSz. 2: 471); *Вечерниця* „Растение *Hesperis*, ночная красавица, ночная фиалка” [szó szerint 'éjjeli szépség, éjjeli ibolya'] (Даль 1955, 1: 189 *Вечір* a.). Ennek a virágnak említést érdemel még a nyelvjárási *esteli kisasszony* (Kágya: УМТsz. 2: 220) magyar „beszédes” onomasziológiai megfeleléje.

4. Az 'erõs magyar dohány'-ként értelmezett *Nicotina rusticának* a Kárpátokban *канак* a neve (ЕтСлУкрМ. 2: 368 *канак*² a.). – Az etimológiáját magyarázó részben kifejtettek így foglalom össze: szemmel láthatóan az *ανος* jelentésû „magyar *kapadohány* alapján keletkezett” („утворене на основі укр. *kapadohány*”), amelyik *kapa* és *dohány* fõnevekbõl áll; a *kapa* jelenléte a *кап.дohány*-ban nem nagyon ért(elmez)hető („не зовсім ясно” (уо., 369). – Itt tehát megint a megnevezés okának nem ismerete vált a megfõjtés kerékkötõjévé. Lássuk, hogy szótáraink miként is határozzák meg e növénynév fogalmát: *kapadohány* 1. 'Alacsony, kb. 1 m magas, vastag levelû, zöldessárga virágú dohány mint növény; magyar vagy török dohány (*Nicotina Rustica*)', 2. 'Erõs szagú, csipõs, durva vágott dohány' (ÉrtSz. 3: 733); *kapadohány* 'silány minõségû pipadohány' (SzegSz. 1: 683); *kapadohány* „Erõs, csipõs, zsiros, vastag levelû dohány, melyet a köznépbeliek (kapások)

szeretnek, másképp: *paraszt v. cserebi dohány*” (CzF. 3: 375). Ha figyelembe vesszük a ‘vízzel felöntött seprőből vagy törkölyből erjesztett, gyenge minőségű, enyhén szeszes ital’-nak, illetőleg – gúnyosan – ‘silány, hitvány bor’-nak a nyelvjárásainkban följegyzett *munkásbor, napszámosbor, kocsisbor, kapásbor* stb. megnevezéseit, illetőleg ez utóbbinak kupuszinai (Ju-4) *kápabor* alakváltozatát (MNyA. 588 lőre a.), akkor a *kapadohány*-t is ilyen jelentéstömörítő összetételnek foghatjuk fel: **kapásnak való, (főleg) kapások szívta silány minőségű dohány**. Ezt az értelmezést megerősítik a következő régi adatok is: „*kapadohány* vagy kapásnak való dohány, mit a Dunántúliak cserebi dohánynak neveznek” (Takács 1964: 259); „*Kapa-dohány*, fn. nagyon erős, bódító dohány, minőt a földművelők szoktak színi” (Ballagi 1868–1873: 668). – Szómagyarázatomat a *kanák* címszó keletkezésmódjával kapcsolatos alábbi véleményemmel zárom: toldalékolással egybefont egyszavasodással jö(het)tt létre, s közvetlen előzményét a magyar *kapadohány* főnévben látom.

5. A megoldatlan eredetű szavak számát szaporítja az alábbi, Odessza közgazgatási területéről származó nyelvjárási *зольник* ‘(asztal)terítő, abrosz’ főnév is. Az etimológiai részben a címszóról határozott, de negatív ítéletet kifejező „*неясне*”, azaz „nem világos” minősítést követően, vö.-vel utalás van a moldovai *зольник* ‘házilag szövött konyharuha’ szóra (uo.). – ‘Mínt hogy a *зольник* a ‘hamu’ értelmű *зола* főnévből képződött, így a magyar onomasziológiai egyenértékűje a szintén *hamu* főnévnek bizonyos mértékben elkülönült *hamv* alapszavú régi és nyelvjárási *hamvas, hammas, hánvas* (Ormánság, Mecsekhat, Bodrogköz, Palócság, Székelyföld stb.) ‘durva vászonból való lepedő, abrosz vagy kisebb ponyva (például a szapulóban fölül levő lepedő, amelyre a hamut teszik; háti ruha, amelyben terhet hordanak)’ (MTsz. 1: 799 *hamvas* a.); *hammas* ‘vastag, durva vászonlepedő, melyet szapuláskor hamuval megtöltve a szapulókádban fölül tesznek s rajta keresztül szűrik a forró lúgot a szapulóra; más alkalomkor pedig háti terhet (szénát, fűvet, rőzsét) hordanak benne’ (SzamSz. 1: 358 *hamvas* a.). Figyelmet érdemel a *hamvas*-nak a A magyar nyelv értelmező szótárában levő – népinck és réginck minősített – főnévi jelentése: ‘durva fonalból szőtt, kötény, ill. lepedő nagyságú vászon, melyet részint mint kötényt, részint mint ponyvát használnak’ (ÉrtSz. 3: 83). – A fennebb idéztem adatok megegyezően bizonyítják, hogy a *hamvas* több funkciójú tárgyként (volt) ismert, s így egyáltalán nem meglepő az erősebb igénybevételt jól bíró ponyvaként, asztalterítőként, abroszként, konyharuhaként, kötényként való alkalmazása. – Egyébként: a gömri szlovák nyelvjárásokban is jelen van mind a *зольник*-nak, mind a *hamvas*-nak onomasziológiai megfelelője, a *popel* ‘hamu’ alapszavú *popelka* ‘szénahordó ponyva’, illetőleg ‘szapulólepedő’ értelmezésben (Orlovský 1982: *popelka*, -i a.). – A mondottakból következőleg megállapíthatjuk azt is, hogy a moldovai *зольник* kétségtelenül ukrán jövevényszó.

6. Szóelemzéseim legvégén fel szeretném hívni ukrán szófejtő kollégáim figyelmét – Bárczi Géza tömör megfogalmazásában – arra, hogy „az etimológia összetett – úgynevezett komplex – tudomány, talán összetettebb, mint bármely más nyelvészeti ágazat. A szó tanulmányozását állandóan kísérnie kell a fogalom (tárgy,

eszköz, tevékenység, eszme stb.) történeti vizsgálatának, tehát állandóan szemmel kell tartani a régészet, a tárgyi és szellemi néprajz, a művelődéstörténet, a gazdaságtörténet stb., sőt a politikai történet tanulságait” (Bárczi 1967: 289).

IRODALOM

- Ballagi Mór 1868–1873, *A magyar nyelv teljes szótára I–II*. Budapest: Franklin.
- Bárczi Géza 1967, A magyar szókincsre vonatkozó etimológiai kutatások jelenlegi állapota. *Magyar Nyelv* 63, 285–292.
- CzF. – *A magyar nyelv szótára I–VI*. Szerk.: Czuczor Gergely – Fogarasi János. Pest/Budapest: Emich Gusztáv, 1862–1874.
- ÉrtSz. – *A magyar nyelv értelmező szótára I–VII*. Szerk.: Bárczi Géza – Országh László. Budapest: Akadémiai Kiadó, 1959–1962.
- MNyA. – *A magyar nyelvjárások atlasza I–VI*. Szerk.: Deme László – Imre Samu. Budapest: Akadémiai Kiadó, 1968–1977.
- MTsz. – *Magyar tájszótár I–II*. Szerk.: Szinnyei József. Budapest: Hornyánszky, 1893–1901.
- Orlovský, Jozef 1982, *Gemerský nárečový slovník*. V Rimavskej Soboti: Vydavateľstvo Osveta.
- SzamSz. – *Szamosháti szótár I–II*. Szerk.: Csűrű Bálint. Budapest: Akadémiai Kiadó, 1935–1936.
- SzegSz. – *Szegedi szótár I–II*. Szerk.: Bálint Sándor. Budapest: Akadémiai Kiadó, 1957.
- SzlavSz. – *Szlavóniai (kórógyi) szótár I–III*. Szerk.: Penavin Olga. Újvidék: Fórum Könyvkiadó, 1965–1978.
- SzT. – *Erdélyi magyar szótörténeti tár*. Szerk.: Szabó T. Attila. Bukarest: Kriterion, 1976-tól.
- Takács Lajos 1964, *Dohánytermesztés Magyarországon*. Budapest: Akadémiai Kiadó.
- TorjSzj. – *Torjai szójegyzék*. Szerk.: Nemes Zoltánné – Gálffy Mózes – Márton Gyula. Sepsiszentgyörgyi Múzeum, 1974.
- ÚMTsz. – *Új magyar tájszótár*. Szerk.: B. Lőrinczy Éva. Budapest: Akadémiai Kiadó, 1979–1992.
- БСЭ – *Большая советская энциклопедия*. Főszerk.: Прохоров, А.М. Москва: Советская энциклопедия, 1970–1978, 3-е изд.
- Грінченко, Б.Д. 1958, *Словарь української мови I–IV*. (Надруковано з видання 1907–1909 рр. фотомеханічним способом.) Київ.
- Даль, Владимир 1955, *Толковый словарь живого великорусского языка I–IV*. (Набрано и напечатано со 2 изд. 1880–1882 гг.). Москва. [Új lenyomat: 1956.]
- ДзАтл. – *Лінгвістичний атлас українських народних говорів Закарпатської області УРСР (Лексика)*. Ужгород. Частина 1 – 1958; ч. 2 – 1960; ч. 3 – 1993.
- Дзендзелівський, Йосип 1960, Назви сільськогосподарських культур у говорах Закарпаття. *Studia Slavica Academiae Scientiarum Hungaricae* 6, 113–143.
- ЕтСлУкрМ. – *Етимологічний словник української мови*. Főszerk.: Мельничук, О.С. Київ: Наукова думка, 1982–.

- Мокань, Шандор 2000, О венгерских заимствованиях в украинском этимологическом словаре. In: *Материалы международной научно-методической конференции преподавателей и аспирантов, посвященной 75-летию кафедры финно-угорской филологии СПбГУ*. Санкт-Петербург: Изд-во Санкт-Петербургского ун-та, 117–122.
- Мокань, Шандор 2001, О венгерских заимствованиях в украинском этимологическом словаре. In: *Сучасні проблеми мовознавства та літературознавства. Збірник наукових праць. Випуск 4. Українське і слов'янське мовознавство. Міжнародна конференція на честь 80-річчя професора Йосипа Дзендзелівського*. Ужгород, 361–364.
- ЭтСлРусЯ. – *Этимологический словарь русского языка*. Szerk.: Шанский, Н.М. Москва: Изд-во Московского ун-та, 1963–.